

EEN RONDJE BROEKERMEER

H.K. Mienis

A walk around the Broekerveer, province of Noord-Holland, the Netherlands

The province of Noord-Holland is well-known for its numerous polders. Especially the smaller ones are suitable for making a walk around them. On the 26th of October 1999 the author made a walk around the Broekerveer, a polder just north of Amsterdam, which was drained in 1628. Not less than 49 species of land- and freshwater molluscs could be recorded for this area. All were found alive except for *Theodoxus fluviatilis*. Most probably this list is still incomplete and another 10 species may be expected to occur in the area. Predation on *Cepaea nemoralis* and *Cantareus aspersus* by Common shrews and Thrushes was also recorded.

Wie een blik op de kaart van de provincie Noord-Holland werpt, merkt onmiddellijk dat het zonder meer het land van de polders is. Vooral boven het Noordzeekanaal bestaat Noord-Holland uit een aaneenschakeling van grote en kleine polders. Vooral de laatstgenoemden lenen zich uitstekend voor het maken van een wandeling rondom zo'n drooggemaakt meer. Daar de dijken meestal een stuk boven het omliggende land uitsteken, kan men zo genieten van het wijde Hollandse landschap.

Sommige polders zijn er op ingesteld om wandelaars te ontvangen: over de dijk loopt een natuurvriendelijk pad met geïmproviseerde op- en afstapjes waar de weg versperd wordt door een hek. Wel moet men er rekening mee houden dat zo nu en dan een sprintje gemaakt moet worden om aan de horens van een al te nukige bok te ontkomen.

Tussen Amsteram en Broek in Waterland ligt zo'n typische kleine polder: de Broekerveer. Deze polder dateert uit 1628 toen het zogenaamde Broeker of Broekerveer Meer op kosten van een aantal kooplieden uit Amsterdam met behulp van een aantal windmolens werd drooggemalen.

Ofschoon door deze polder tegenwoordig een belangrijke verbindingsweg loopt: de N247, is er eigenlijk in principe sinds 1628 niets veranderd. Dit blijkt vooral wanneer men een kaart van de Waterlandse droogmakerijen uit 1646 (gereproduceerd in Heidinga, 1977: 20) vergelijkt met een moderne topografische kaart. De onderverdeling van de polder in soms heel kleine percelen, is nog steeds precies hetzelfde. Uitgezonderd langs de zuidoever van de Broekvaart is er ook bijna geen enkel huis bijgekomen.

Een connectie met Amsterdam bestaat nog steeds daar het gehele zuid-oostelijke deel onder de gemeente Amsterdam valt. Het overige deel van de polder behoort tot de gemeente Waterland.

Een wandelpad is niet aangelegd over de dijk rondom de polder, maar langs de Broekvaart loopt van Broek in Waterland naar Het Schouw een verkeersweg. Het tweede stuk vanaf Het Schouw, langs de zuid-oostzijde van de polder, terug naar Broek in Waterland, parallel aan de Broekerveerringsloot, gaat over de oor-

spronkelijke dijk, die een integraal onderdeel vormt van de weilanden. De diverse percelen zijn afgescheiden door houten hekken die vaak aan de bovenzijden voorzien zijn van prikkeldraad. Ongeveer de laatste kilometer naar Broek in Waterland gaat over een fietspad.

Op 26 oktober 1999 werden de wandelschoenen aangetrokken en heb ik het rondje Broekerveer gelopen. Als startpunt fungeerde het tankstation ter hoogte van Het Schouw. Niet alleen kan men hier zijn auto of fiets kwijt, ook zijn er haltes voor bussen uit de richting Amsterdam, Purmerend en Edam/Volendam.

Genieten van het Noord-Hollandse landschap gaat bij mij altijd gepaard met het maken van aantekeningen betreffende de mollusken, die ik onderweg tegenkom. Vooral de herfst is daar goed geschikt voor omdat de populaties landslakken dan meestal het grootst zijn. Bovendien wordt een onderzoek van een sloot of vaart ons dikwijls heel gemakkelijk gemaakt door eenvoudig een blik te werpen op het materiaal dat bij het schonen van de water(afvoer)wegen, dat altijd in september/october wordt uitgevoerd, achterblijft op de oevers.

In principe werden mollusken geïnventariseerd op een vijftal lokaliteiten:

BM-1: bosje nabij noordeinde Termietergouw, ter hoogte van het begin van de dijk langs de Broekerveerringsloot; de vegetatie bestond vooral uit populieren, vlier, els meidoorn, fluitekruid, brandnetels en zevenblad;

BM-2: dijk en Broekerveerringsloot tot het verlengde van de Kruisweg;

BM-3: dijk en Broekerveerringsloot vanaf de brug over de hier veel bredere vaart ter hoogte van de Galgouw tot aan de Hellingweg in Broek in Waterland; hier en daar plukken riet en lisdodde;

BM-4: vanaf de Middenweg (N247) westwaarts tot aan de Broekvaart ter hoogte van Woudweeren, vrij droog terrein tussen dijk en water;

BM-5: Het Schouw, talud van de kruising N247 met de N235 nabij het opslagterrein van de Provincie Noord-Holland; heel droog terrein met onder meer diverse roos-achtige struiken.

De bermen van de weg langs de Broekvaart werden niet bemonsterd daar deze door werkzaamheden aan de weg pas vernieuwd waren.

In totaal konden 49 soorten tijdens het rondje Broeckermeer geregistreerd worden. Alle soorten worden hier in systematische volgorde opgesomd met een indicatie van de vindplaatsen.

Alleen van de Zoetwaterneriet *Theodoxus fluviatilis* werden slechts lege schelpjes gevonden. Alle andere soorten werden levend aangetroffen.

Carychium minimum werd uitsluitend dicht bij het water aangetroffen, terwijl *Carychium tridentatum* op de droge dijk van vindplaats BM-3 voorkwam. Een der-

gelijk verschil viel ook te constateren tussen de vindplaatsen van *Vallonia pulchella* en *Vallonia excentrica* op lokatie BM-3: de Fraaie jachthorenslak onder stenen nabij de vaart, de Scheve jachthorenslak op de droge dijk. Zoals te verwachten viel, leverde het bosje nabij Het Schouw de meeste landslakken op, terwijl de vaart tussen de Galgouw en de Hellingweg de grootste biodiversiteit in aquatische mollusken vertoonde.

Hoewel dit al een vrij indrukwekkende lijst is, ontbreken toch nog een paar soorten, die onder gelijkwaardige omstandigheden wel elders in Waterland voorkomen: zo ontbreken geheel en al in de lijst de genera *Viviparus* – Moeraslakken, *Valvata* – Pluimdragers, *Vertigo* – Korfslakken, *Sphaerium* – Hoornschalen en *Pisidium* – Erwtmossels. Andere soorten die beslist verwacht kunnen worden, in of nabij het water, zijn: *Planorbis carinatus* Müller, 1774 – Gekielde schijfhoren, *Succinea putris* (Linnaeus, 1758) – Barnsteenslak en *Unio pictorum* (Linnaeus, 1758) – Schildersmossel, deze laatste vooral in de vaart tussen de Galgouw en de Hellingweg.

Een deel van de vondsten op Amsterdams grondgebied zijn verwerkt in de verspreidingskaartjes in het onlangs verschenen boek 'Van Nonnetje tot Tonnetje' (De Bruyne & Neckheim (red.), 2001). De meeste andere vondsten vormen nieuwe vindplaatsen daar dit deel van Noord-Holland nog maar heel weinig op zijn molluskenfauna is onderzocht.

Op vindplaats BM-4: ten westen van de Middenweg, wordt predatie op de Tuinslak en de Segrijnslak uitgeoefend door de Gewone bosspitsmuis *Sorex araneus* (Mienis, 2000). Nabij Het Schouw werden zowel de Tuinslak als de Segrijnslak ook in zogenaamde lijstersmidsen aangetroffen.

Literatuur

- Bruyne, R.H. de & C.M. Neckheim (red.), 2001. Van Nonnetje tot Tonnetje De recente en fossiele weekdieren (slakken en schelpen) van Amsterdam. 207pp. Schuyt & Co., Haarlem.
 Heidinga, H.A., 1977. Historie en archeologie. In: B.L.J. van Leeuwen & H.C. Witte (red.): Waterland, 18-44. Bibliotheek K.N.N.V., 26.
 Mienis, H.K., 2000. Predatie op landslakken door de Bosspitsmuis. De Snip, 21(4): 9-10.

Adres van de auteur:
 National Mollusc Collection
 Berman Building
 Department of Evolution, Systematics & Ecology
 Hebrew University
 91904 Jerusalem
 Israël

E-mail 1: mienis@hotmail.com
 E-mail 2: mienis@netzer.org.il

Aangetroffen soorten

Theodoxus fluviatilis (Linnaeus, 1758) – Zoetwaterneriet: BM-2 (alleen dood).
Potamopyrgus antipodarum (Gray, 1843) – Jenkins' brakwaterhoren: BM-3.
Bithynia leachii (Sheppard, 1823) – Kleine diepslak: BM-2, BM-3.
Bithynia tentaculata (Linnaeus, 1758) – Grote diepslak: BM-2, BM-3.
Carychium minimum Müller, 1774 – Plompe dwergslak: BM-3.
Carychium tridentatum (Risso, 1826) – Slanke dwergslak: BM-4.
Acroloxus lacustris (Linnaeus, 1758) – Kapslak: BM-3.
Physella acuta (Draparnaud, 1805) – Puntige blaashoren: BM-3.
Physa fontinalis (Linnaeus, 1758) – Bron-blaashoren: BM-3.
Galba truncatula (Müller, 1774) – Leverbotslak: BM-2, BM-3.
Lymnaea stagnalis (Linnaeus, 1758) – Poelslak: BM-2, BM-3.
Radix auricularia (Linnaeus, 1758) – Oorvormige poelslak: BM-2, BM-3.
Radix ovata (Draparnaud, 1805) – Ovale poelslak: BM-2, BM-3.
Stagnicola palustris (Müller, 1774) – Moeraspoelslak: BM-3.
Ferrissia clessiniana (Jickeli, 1882) – Smurfslak: BM-3.
Planorbis cornutus (Linnaeus, 1758) – Posthorenslak: BM-2.
Anisus vortex (Linnaeus, 1758) – Draaikolk-schijfhoren: BM-2, BM-3.
Anisus vorticulus (Troschel, 1834) – Platte schijfhoren: BM-2.
Gyraulus albus (Müller, 1774) – Witte schijfhoren: BM-3.
Gyraulus crista (Linnaeus, 1758) – Traktorwiel: BM-3.
Planorbis planorbis (Linnaeus, 1758) – Schijfhoren: BM-2, BM-3.
Hippaeus complanatus (Linnaeus, 1758) – Vlakke schijfhoren: BM-3.
Segmentina nitida (Müller, 1774) – Glanzende schijfhoren: BM-3.
Oxyloma elegans (Risso, 1826) – Slanke barnsteenslak: BM-1, BM-2, BM-3.
Succinea oblonga (Draparnaud, 1801) – Langwerpige barnsteenslak: BM-3.
Cochlicopa lubrica (Müller, 1774) – Glanzende agaathoren: BM-1.
Vallonia costata (Müller, 1774) – Geribde jachthorenslak: BM-1.
Vallonia excentrica Sterki, 1892 – Scheve jachthorenslak: BM-3.
Vallonia pulchella (Müller, 1774) – Fraaie jachthorenslak: BM-3.
Punctum pygmaeum (Draparnaud, 1801) – Dwergpuntje: BM-1.
Discus rotundatus (Müller, 1774) – Boerenknoopje: BM-4.
Arion circumscriptus Johnston, 1828 – Grauwe wegslak: BM-1.
Arion distinctus Mabille, 1868 – Donkere wegslak: BM-1.
Arion intermedius Normand, 1852 – Egel-wegslak: BM-1.
Arion rufus (Linnaeus, 1758) – Wegslak: BM-1, BM-4.
Vitrina pellucida (Müller, 1774) – Doorschijnende glansslak: BM-1.
Aegopinella nitidula (Draparnaud, 1805) – Bruine blinkslak: BM-1, BM-4.
Nesovitrea hammonis (Ström, 1765) – Ammonshorentje: BM-3.
Oxychilus draparnaudi (Beck, 1837) – Grote glansslak: BM-1.
Zonitoides nitidus (Müller, 1774) – Donkere glimslak: BM-1, BM-2, BM-4.
Deroceras laeve (Müller, 1774) – Kleine akkerslak: BM-2, BM-3.
Deroceras reticulatum (Müller, 1774) – Gevlekte Akkerslak: BM-1, BM-2, BM-3.
Trichia hispida (Linnaeus, 1758) – Haarslak: BM-1, BM-2, BM-5.
Ceriumella virgata (Da Costa, 1778) – Bolle duinslak: BM-5.
Cepaea nemoralis (Linnaeus, 1758) – Tuinslak: BM-1, BM-4, BM-5.
Cantareus aspersus (Müller, 1774) – Segrijnslak: BM-1, BM-4, BM-5.
Anodonta cygnea (Linnaeus, 1758) – Zwanemossel: BM-2, BM-3.
Dreissena polymorpha (Pallas, 1771) – Driehoeksmossel: BM-3.
Musculium lacustre (Müller, 1774) – Moeras-hoornschaal: BM-2, BM-3.